

Tuhle večer, když jsem seděl ve vlaku, který mne unášel k Břeclavě na politickou schůzi, pocítil jsem náhle jakýsi
 5 údiv nad vlastním počínáním. Pod zavřenými víčky vířily mi pestré střepy minulosti dávné i nedávné a z jejich zmateného víru vynořoval se po chvíli veliký otazník. Kdo jsi? tázal jsem se sama sebe. Ale vzápětí zpozoroval jsem, že otázka je dosti špatně formulována. Snad bylo by lépe ptáti
 10 se: Čím jsi byl a čím jsi? Neboť odpověď jest pak nasnadě a vyhlíží zcela nevinně. A recitoval jsem si: Již ledačím jsem byl v tom božím světě...

Dobrá! Byl jsem rozvichřeným klukem, jenž s rozepnutým a vlajícím kabátem běhal do školy; kantor mi říkal
 15 za to: splašená labuť. Byl jsem mladíkem, který patřil k nejhoršímu středoškolskému materiálu a chtěl reformovat disciplinární řád. Byl jsem zeleným žurnalistou, předurčeným zároveň ke konzervativní kariéře i k politickému kriminálu, z kterýchžto dvou osudů postihl mne ten lepší. Byl
 20 jsem velmi zpupným lyrickým debutantem a individualistou. Byl jsem anarchistou a papežem bez petrského haléře. Byl jsem vystěhovalcem a skončil jsem jako melancholický rybář, potulující se po březích Svitavy. Tedy ledačím jsem skutečně byl. Trochu veršů i básní jsem přitom nadělal.
 25 Ještě větších zásluh dobyl jsem si tuším tím, že jsem ledakohos proklel a poslal do horoucích pekel. Tak jsem to dotáhl pomalu skoro ke čtyřicítce. A teď, u té veselé svitavské vody, když slunéčko hrálo a nesmírná duševní lenost, která zavládla v mé rodné zemi a rozšířila se po českých
 30 vlastech, okouznila i mne, často jsem si přál, omráčen dřímotou ve vlahé trávě, abych měl kapitál, který by mi dovolil odpočívati na vavřínech.

Ale úlohou vystěhovalce neměly končiti moje osudy. Pěkně se to sedělo pod olšinami, skloněnými nad třpytnou
 35 vodou, když kolkolem lesy neslyšně dýchaly a nic se nehýbalo než ten hmyz a stébla trávy, dotčená jeho lesklými

křídly, pěkně se to sedělo a hledělo na druhý život spatra. A přece byl to klam, byly to vteřiny, rychle prchající, i když prodloužené v celé dny. Bylo nutno vedle toho také pracovati. A poněvadž je nám souzeno dobývati si vezdejšího chleba pérem, které čím je svobodnější, tím těžší a odpovědnější zdá se v ruce, bylo nutno psáti, a psáti znamená pro nás mysliti a stále znovu znepokojovati mozek i srdce. V nitru nebylo klidu, v nitru se něco dělo. A čím méně toho, co se mělo dít, dělo se v zemích, které milujeme, tím znepokojenější bylo nitro. Sladké sny o lepší budoucnosti nerozumných lidských mravenců rozplynuly se zvolna, obzory se úžily, naděje nevzdala se sice, ale ztichla, a zraky vracely se z dálek a zastavily se u nejbližší hroudy. Vy tam, příteli z města nad Vltavou, vy to víte, kterak se to všechno stalo a státi muselo. V národě, jak my jsme jej poznali kdysi — a zdá se to býti tak hrozně dávno —, bylo dovoleno, bylo přirozeno, že se lidé rozpalovali sny, nadějemi, ideály. To byl národ, o jehož socialismu řekl Masaryk, že bude nej-socialističtější. To byl národ, v němž i pesimisté mohli se tu a tam z něčeho radovati. Ale v národě, jak jej známe dnes, nenalézáme již odvahy k těm starým snům a nadějím, k těm přímým a bezohledným cestám. Nikoli jen proto, že úloha hlasů v poušti docela hluché neodpovídá naší povaze. Také a hlavně proto, že by nás naše svědomí káralo, kdybychom se spokojovali pohodlným prorokováním budoucnosti někde v koutečku, kdybychom aristokraticky štítili se nejbližších a nutných zápasů, kdybychom dobu, která je nám odporna, potírali toliko povýšenou negací.

Dělo se tedy něco v nitru. Zraky vracející se z dálek zesmutněly pohledem na nešťastnou domácí hroudu. Člověk ztratil odvahu sníti a býti mučedníkem budoucnosti a dostal odvahu bít se pro přítomnost a pro tu hroudu a bít se pro ně kdekoliv. Pro mou osobu neznámá to však, že černé stalo se mi bílým a bílé černým.

Vidím příliš jasně, kterak vývoj byl silnější než vůle. Ony myšlenky, za jichž nejlepšího představitele považuji Kropotkina, neztratily pro mne nic ze své krásy a pravdivosti. Jsou ideovým, logickým vyvrcholením socialismu a zůsta-

nou jím, zůstanou latentní silou, která se navrátí jednou k aktivní činnosti. Ale ona mohutná, vzedmutá vlna mezinárodního socialismu, která před časem zachvátila svět a obelstila tolik mozků a srdcí, narazila na překážky příliš
5 veliké: davy samy byly tou největší z nich, demokracie nebyla připravena tak, jak si myslelo nadšení. Od té doby socialism vystřízlivěl a — srovnáváme-li dobu jeho rozmachu s dnešní dobou stagnace — řekneme, že do jisté míry se i zvrhl. Možno ledačehos litovati, ale bylo by nicméně
10 dětinstvím, kdybychom na dnešní stav hleděli jako na úpadek zaviněný určitými teoriemi, a nikoli jako na nutný důsledek nejpřirozenějších vývojových podmínek. Pozorujeme-li dnes předchozí vývoj socialismu v jednotlivých zemích, zejména překvapující rozdíly, které tu najdeme,
15 vidíme, kterak přirozené podmínky neodvratně znásilňovaly teorie příliš ryzí a myšlenky formovaly dle praktických potřeb. To je divadlo mnohem poučnější než všechny přednášky profesorů a teoretiků. Pochopíme-li je, jest nám zcela jasno, proč ve Francii, kde parlamentní politika je nadobro
20 zkorumpována, musel vzniknouti revoluční syndikalismus, a proč u nás, kde parlamentární politika je nevyvinuta a konstituční život stále ohrožen zakrytým absolutismem, musel socialism býti zpolitizován a hraje stále více úlohu politickou na úkor akce hospodářské. Ideje zatlačeny byly
25 do pozadí, všechny přímé cesty se pokřivily; lidé pravověrní jsou odsouzeni k nečinnosti nebo k úloze hlasu v poušti.

Nejsi-li heroem, který dovede prostředí znásilniti, zůsta-neš obětí svého prostředí. Jsme všickni figurkami v rukou nevyzpytatelných a jde jen o to, abychom svou úlohu hráli
30 poctivě a co nejupřímněji. Zejména v tom našem milém Rakousku, s nímž doháníme toliko těžce a pomalu to, co nám radí nebo diktuje pokročilejší svět. Mnohé, velmi mnohé musí se změnit, než také my budeme pány svých osudů, než také u nás dovedeme dáti samostatný tvar nějaké veliké
35 věci. Pokorně, tuze pokorně je nám čekati. A tu všechny ty veliké a nám tak ve skutečnosti, běda, cizí věci ztrácejí na významu pro nás a ty naše malé stávají se vším —

Nebylo to včera, kdy jsem takhle uvažoval. Bylo to snad

již v některý mrzutý den letos v létě, kdy mne tak často pálila hrouda pod nohama a kdy byl bych utíkal nejraději daleko z českých zemí. Konce byly vždy stejné: z toho klidu věcí v přírodě, tak smířených s osudem, tak přitulených k domácí půdě, čerpal jsem posilu, a byly slunné dny, kdy jsem byl lehký jako pták a kdy vystěhovalec měnil se v aklimatizovaného občana, který se nechce vyhýbat povinnostem, jež ukládá svědomí člověku, jenž nepřestal mysliti. Pomalu, skoro nevědomky, stával jsem se Moravcem...

Již ledačím jsem byl v tom božím světě...

Tedy Moravcem. Ale nebudiž mi špatně rozuměno. Neosvojil jsem si myslím dosud nic z oněch vlastností, které, zdá se mi, charakterizují typickou moravskou inteligenci. Nemíním také snažiti se o to. Naopak, poněvadž některé ty vlastnosti ani se mi nelíbí. To moje moravectví, to jsou myšlenky a city, o nichž si myslím, že by byly možná zcela jiné, kdybych žil v Praze, a které přesto považuji za tak pravdivé a dobré, že za nic na světě nechtěl bych je míti jiné. Jsou to myšlenky a city docela prosté a všední a vyčtete je často ve sloupcích tohoto žurnálu. Jsou tak všední a prosté, že v té naduté Praze nestačily by mi možná, poněvadž bych byl také člověk nadutý a opojený nějakým laciným velikášstvím.

Hleďte, je to taková docela všední věc, řeknu-li: klerikalism, toť nepřítel! Ale člověk musí žíti na Moravě, aby cítil pravou váhu těchto slov. A aby cítil, řekl bych skoro, krásu onoho dění, když od teorie přikročí se k praxi, když se řekne dohoda pokrokových lidí proti klerikálům, když se toto panstvo skutečně krok za krokem pronásleduje a přitom — to nejhezčí na věci — když lidé, kteří rádi sedí na dvou židlích, jsou nuceni spokojiti se toliko s jednou, jsou nuceni přiznati barvu.

Anebo. Je to docela všední, říkáme-li: jako proti Římu, tak i proti Vídni. Ale stejně: člověk musí bezpochyby žíti na Moravě, aby viděl z takové ptačí perspektivy situaci svého národa, komičnost, pitvornost, proklatost jistých „pozitivně politických“ frází a příšerný mravní a kulturní úpadek, do něhož nás zavléká dnešní (snad jen zdánlivě

dnešní) mladočešství. Sem až nedosahuje lesk pozlátka, zde vidí člověk jen ty dlouhé kapitalistické ruce a pod nimi bídu, bídu, bídu.

5 A konečně na Moravě cítí člověk také, co v takových smutných dobách politického a mravního úpadku mohla by udělati strana, která místo penězi terorizovala by všechno nerozhodné a potácivé příkazy národní mravnosti...

Můj pražský příteli, vy to víte o mně a já to vím o vás: mluvili jsme vždy upřímně. Proč by tomu mělo býti jinak?
10 Proč bych například já měl zapíratí tyto své všední a prosté myšlenky a city, když nemám jiných, když se mi zdají ze všech nejpravdivější a nejsprávnější. Poněvadž jsou všední? Nechci jich nésti do básní, nýbrž na schůze. Poněvadž jsou tak vzdáleny mých ideálů? Jsou přiměřeny zato době, ve
15 které žiji, která mne dusí a z níž nedovedu jinak vyjít než se svým národem.

Mohli bychom mlčeti, kdybychom byli toliko básníci. Nemůžeme mlčeti, poněvadž nepřestáváme politicky cítit a myslet. Naslouchal jsem dosti dlouho a mlčky tomu, co
20 se ve mně děje. Divil jsem se tomu. A tuhle ve vlaku, když jsem jel po tolika letech zase jednou na politickou schůzi, a nikoli jako pouhý posluchač, podivil jsem se tomu na-
posled. Teď je mi už všechno jasno. Přiznávám se.

Ale lhal bych skoro, kdybych nedodal, že něco vnějšího
25 uspíšilo toto mé pomoravštění. To, co otrásl, zdá se mi, atmosférou, ve které žijeme, otrásl i nerozhodností mozku. Ty vítězné pušky a ta vítězná děla tam dole na jihu, která nás tak důrazně upamatovala na naši bídu. Na bídu, ve které našla nás veliká doba. Této bídě zlomiti vaz...! Já
30 ho ovšem nezlomím. Vy ho také nezlomíte, ale což se opravdu nenajde po českých zemích tolik lidí, kolik jich je potřebí k tomu?

Ostatně, to je otázka docela zbytečná. Svědomí nám káže, abychom pomáhali těm, kdož dle našeho mínění mají
35 pravdu, i když jest jich málo.

A bude-li jednou po bídě, pak budeme dělati zase něco jiného.